

KİTAP İNCELEMESİ

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İşlevsel Dil Bilgisi (2020)

Yazar: Ahmet Benzer
Yayınevi: Pegem Akademi
Sayfa Sayısı: 174
ISBN: 978-625-7052-02-3

Değerlendiren¹

Yunus Emre Çekici

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji
Üniversitesi, Türk Dili Bölümü,
yunusemrecekici@gmail.com

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisinin yeri ve niteliği, önemli bir tartışma konusudur. “Dil bilgisi nasıl öğretilmelidir?” sorusu, bu tartışmaların odağında yer almaktadır. Tek yönlü olarak dil bilgisi kurallarını aktarmanın yabancı dil olarak Türkçe öğrencisi için anlamlı olmayacağı; dil bilgisinin, öğrencilerin dili işlevsel bir biçimde kullanabilmelerine zemin hazırlayacak biçimde öğretilmesi gerektiği günümüzde genel kabul gören yaklaşımdır. Çağdaş yaklaşımlara göre dil bilgisi, öğretim etkinliğinin asıl amacı değil, öğrencilerin dili etkili kullanabilmeleri için bir araçtır. Bu nedenle dil bilgisinin, öğrencilerin hedef dilde anlama ve anlatma becerilerine katkı sağlayacak biçimde öğretilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu görüş, yabancı dil öğretimi alanında yayımlanan güncel programlarda da ifade edilmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine rehberlik eden “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi”, yabancı dil öğretiminin dil bilgisine dayalı bir müfredattan çok, ihtiyaç analizine dayalı ve gerçek hayattaki iletişim durumlarını temel alan dil işlevlerini merkeze alarak inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır (CEFR, 2018, s. 26). Çerçeve metindeki bu yaklaşım, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarında da karşılık bulmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe İlk Kazanımlar İçin Başvuru Rehberi (A1 Öncesi)” (YEE, 2018) adlı kaynak, dil bilgisinin değil; dilin işlevsel kullanımlarının öğretilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı” (Türkiye Maarif Vakfı, 2020) da işlevsel dil öğretimi yaklaşımını temel almakta ve dil bilgisi kurallarının iletişimsel üretime katkı sağlayacak biçimde öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir.

¹ ORCID: 0000-0003-0247-3779

Submitted: 10.08.2020

Accepted: 12.11.2020

Yukarıda özetlendiği üzere çağdaş yaklaşımlar ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki güncel programlar, dil bilgisinin işlevsel bir biçimde öğretilmesi gerektiğini ifade etmektedir. İşlevsel dil bilgisi öğretiminin zemininde ise o dilin ne tür işlevler taşıdığı, o işlevlerin hangi dil bilgisi yapılarıyla aktarıldığını betimleyen araştırmalar yer almaktadır. Ancak bu noktada Türkiye Türkçesinde hangi dil bilgisi ögesinin hangi işlevi/işlevleri taşıdığına ayrıntılı ve bütüncül bir biçimde betimlenmemiş olması, önemli bir eksiklik/sorun olarak gündeme gelmektedir. Alan yazını incelendiğinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine kaynak oluşturacak işlevsel dil bilgisi çalışmalarının oldukça sınırlı, kısmi ve dağınık olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, belli başlı dil bilgisi kurallarının iletişim durumlarında taşıdığı belli başlı işlevlerle sınırlı kalmakta; bu da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine bütüncül bir bakış açısı sunamamaktadır. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde görev yapan Ahmet Benzer'in kaleme aldığı "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İşlevsel Dil Bilgisi" başlıklı kitap, alan yazınındaki söz konusu boşluğu doldurma iddiası taşımaktadır. Kitapta, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kapsamında işlev temelli bir dil bilgisi sınıflaması gerçekleştirilmiştir. 2020 yılında Pegem Akademi tarafından yayımlanan kitap; "Teorik Temeller", "Yapı" ve "İşlev" başlıklı üç bölümden oluşmaktadır.

"Teorik Temeller" başlıklı birinci bölümde kural koyucu, betimleyici, pedagojik ve işlevsel dil bilgisinin temel nitelikleri açıklanmış ve bu dil bilgisi yaklaşımlarının farkları belirlenmiştir. Ardından dil biliminde yapısalcı paradigmanın temel gerekçelerine değinilmiş, işlevsel dil bilgisinin de arka planında yer alan işlevci paradigmanın ortaya çıkışı, ilkeleri ve yapısalcı paradigmadan ayrıldığı noktalar üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün sonunda, işlevsel dil bilgisi tanımlanmış ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde işlevsel dil bilgisinin yeri tartışılmıştır.

"Yapı" başlıklı ikinci bölümde, Türkiye Türkçesinin sözcük ve tümce oluşturma kuralları betimlenmiştir. Yazarın ön sözde belirttiği üzere, kitapta ele alınan dil bilgisi kuralları, harften cümleye doğru; yani tümevarımsal bir sıra içinde ele alınmıştır. Ayrıca bu dil bilgisi kurallarının işlevsel ve eğitsel bir bakış açısıyla betimlenmeye çalışıldığına söylemek de olanaklıdır. Dil bilgisi kuralları açıklanırken hangi iletişim durumlarında ve hangi işlevlerle kullanıldığına da yer verilmiştir. Örnek cümlelerle dil bilgisi kuralları ve yansıttığı işlevler somutlaştırılmış, böylece dil bilgisinin amaç değil; dil kullanımında bir araç olduğu varsayımı güçlendirilmiştir. Zaman zaman da Türkçe dil bilgisi kurallarının İngilizce dil bilgisi kurallarından farklılaştığı noktalar üzerinde durulmuştur. Böylece Türk dil bilgisi kuralları, "dışarı"dan bakılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Kitabın üçüncü ve son bölümü "İşlev" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde selamlaşma, iyi dilekte bulunma, karşılaştırma, sebep ve amaç, bağlantı, zaman, olumlu tepkiler ve olumsuz tepkiler gibi işlevsel dil kullanımları, alt başlıklara ayrılarak ayrıntılı bir biçimde sınıflandırılmış ve betimlenmiştir. Bu bölüm hazırlanırken yazarın ön sözde belirttiği gibi "Bir yapı ile kaç farklı işlev aktarılabilir?" sorusu yerine, "Bu işlev için kaç farklı yapı tercih edilebilir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Başka bir deyişle dil bilgisi öğelerinin işlevleri sıralanmamış, dilin gerçek iletişim durumlarındaki işlevlerinin hangi dil bilgisi öğeleriyle yansıtıldığı betimlenmeye çalışılmıştır. Kitabın özgün niteliği de buradadır. "İşlev" başlıklı bu bölümde işlev, işleve ilişkin açıklama, bu işlevi yansıtan dil bilgisi yapısı örnek cümlelerle somutlaştırılmıştır. İşlevlerin örnek cümlelerle belirginleştirilmesi, dil bilgisini öğretiminde bağlam ve kullanımın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca bu bölümde, bir işlevi yansıtan farklı dil bilgisi öğelerinin hangi seviyede (A, B, C) öğretileceği de ilgililerin dikkatine sunulmuştur. Dolayısıyla bu kitapta "aşamalılık" ilkesi, işlevsel dil bilgisi öğretiminin temelinde yer alan bir öge olarak sunulmuştur.

Kitap, geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak dil bilgisini işlevsel ve eğitsel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Söz konusu kitap, alan yazınında kuramsal olarak önemi sıkça vurgulanan işlevsel ve iletişimsel dil öğretimine somut bir veri tabanı sunmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerinin

sıkça sorduğu “Bu dil bilgisi kuralı ne işimize yarayacak?” veya “... durumunda ne söylemeliyim?” gibi sorular, söz konusu kitapta ayrıntılı bir biçimde yanıtlanmıştır. Dil bilgisinden işleve değil, işlevden dil bilgisine doğru bir yönelimi temel alan bu kitap; Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlere, bu alanda program geliştirenlere ve ders kitabı hazırlayanlara katkı sağlayacak niteliktedir.

Kaynakça

Benzer, A. (2020). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde işlevsel dil bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.

CEFR (2018). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Council of Europe.

Türkiye Maarif Vakfı (2020). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. İstanbul: Bayem Ajans Promosyon Medya Rek. Org. Matbaa ve Bilişim Hizmetleri.

YEE (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe ilk kazanımlar için başvuru rehberi*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.